

Партия амыдыралы ДАЙЫНЧЫ АРГА-ШИНЭЭ БЕДИК БОЛЗУН ДЭЭШ

Профвеледери болуун мурнуна бе-дик харысалганы—эргелеп башкара-рынн школаны болур хундулуг ролон чер-чеде партия организациаларынын докта-мал ууртулгазы, боттут дуазы-биле че-динкиниги боттандырып турар. СЭКП-нин XXIV съездинин шийтирлерин амыды-ралга боттандырышкан. Барын-Хемчи-тин партия организациалары профвеледе-ринге ууртулганы экижидер талазы-биле чамдык ажылдарын чоруткан. Оларын ажылынын дугайында айтырларын пар-тия райкомунун, парткомнарнын бюра-ларына, коммунистерни шийти хуралда-рына чутаалажып, партия садарны күштедирген. Чижээ, «Тыва даг-дугу» ту-дуг эргеледине профвеледин каттыш-кан комитетинин даргазы ш Фандыш-нин болган «Шекпээр» совхозта ажыл-дын комитетинин даргазы ш Кууларын илет-кедери СЭКП райкомунун бюрозунга чу-таалышкан.

Бо талазы-биле ажылды экижидер дуга-йында «Тыва даг-дугу» тудуг эргеледине партком (секретары ш Бакулин) докта-мал кемчелерин ач келген. Профвеледери-не ажылдап турар коммунистерин хура-мы партком эрттирген болган мекком да-ргаларынын илеткедери хуралдарга ды-нап чутаалажып чачыл апарган. Илдыг кемчелер профвелед организациаларынын дайынчы арга-шинээнин бедиринге, оларын бугуруге чоруудагы болган а-жыл-ишчилерин амыдырал-чуртталгазы-не ханалап киреринге таарыччалыг са-ларын чедирген.

«Тыва даг-дугу» комбинаттын энерге-тика цегинин профвелед организациа-зы болуун коллективне уаг ажылды чо-ру-туп турар. Партия организациа (секрет-ары ш Злобин) меккомун ажыл-чоруду-лазын хун бугу ууртуп, чогуур уезинде умелери бээр, партия хуралына оон чамдык дугайын дынап чутаалажы-рып чамдык болу берген.

Бо коллективте социалист чарыш бол-ш күш-ажылды коммунистизм бзу-биле бору даш шимчээмин багай эвес ор-ганизациага. Уш хекке болган 120 кылычта коммунист күш-ажылдын айымчы деп бедик атты тывышкан.

Социалист хулаагелерин түндеде-тин мында ай санында ууртуп, муракчы-рын шанап-мактап турар. Сагыла-руун урекчилерин ш хуузуун судунга руун, хава паралагына ургучу иле-дин бижип турар. Профком чарыччы-нын база чогадыкчыларын эге ор-ганизациа болган күш-ажылды эртеме-ге айлап организациага база-да ак-и ууртуп келгендине, оларын саны өзү-рүп күш-ажылды организациага, оон күүс-еделинин, ажылчыларын кул-дугу дымтанылганын болган амыды-нын дугайында айтырларын чогуур уезинде шийтирлеп турар. Ан турар ол мчелер эртен чамдык планын октябрь-де күүсидер арганы берген.

Партия эге организациага ууртулу-ну-биле ажылчы хандырылга кидижи-ш Пенькова даргадан мекком боттут-маларын чорудуп турар. Белиткен ху-лаагелерин күүсидер, социалист чарыш-хун бугу ууртуп, даштын бедилер-ин ажылдап турар. Илангы социалист э-ргеледери магазин, столовая бугу-бичи аскан болган оон күүсидеини хонуктап, айлап, кварталдан ууртуп, дугал планын күсүткен магазин, сто-ло-ва ишчилер Кызыл туку болган акша-нынын тысып турар.

Мергежил айы-биле «Эн эки садыгын» ишкан конкүрүтү чорудуп турар-ган. Совет садыгын чурумун хакы-н тураларын, чурум урекчилерин, ар-

гачыларын меккомга, аш хууун судунга сайгыры көрүп, «Чанык», «Тен» деп да-на солуннарга бижип, шүгүмчүлеп турар.

Сөөлү уеде «Шекпээр» совхозтун Суг-Кажая фермазында профвелед болуу соци-алист чарышты акн ууртуп, ивек ка-ларчылары, бызаа ажалчылары, саанчы-лар тус-тус хулаагелерин ап, оон тү-недин үнүлүрү турар.

«Барлык» совхозтун Хөндөл сабыры-нын, районун, «Сельхозтехника» катты-жышкылынын, улестүр бугуруге комби-наттын, 14-ку механизациа эргеледини участогунун, «Тыва даг-дугу» тудуг эр-геледин профвеле комитеттери боттары-нын ажылы партия органнынын уур-тулгазы-биле экижидип, коллективтерини мурнуна салдыган планын соругаларын күүсидеринче ажыл-ишчилерин күжү мобилизациап турар.

Профвелед организациаларын партия органнынын ууртуп турарынын талазы-биле чамдык эки чүүдөр бар-лаа болза, четпестерин демдегелейин барып болбас. Чамдык партия организациалары оларын ажылынын иштинче ханалап кирбес, пла-нын оналгаларын күүсидеринче коллек-тивтерини күжүн чедир мобилизациап турар болган күш-ажылды сагыла-чуру-мунун база хой-нигинин корум-чурму-нун урекчилерин-биле кошкак демисежип, бар аргаларын долу ажылавайн турар.

Чамдык меккомнар боттарынын эрге-дин чедир ажылавайн турар болган соци-алист хулаагелерин канчаар күүсидип турарынын дугайында бугуругелерини болган колхоз, совхозтарын ууртукчу-ларын илеткедери безин дынавайн турар. Ажылчыларын култуураг амы-дыралына хамаарышкан болган админи-страциянын база профвеледери ары-зында чарган керээзин чогуур «үнде» хы-навайн турар таварылгалар база бар. «Большевик» колхозтун, «Барлык», «Ден-Терезин» совхозтарын парткомнары, № 1 КМК-нин, тудуг септеге эргелединин, Кы-зыл-Мажаалыктын туйбу заводунун, № 11 автобазанын, № 48 тудуг эргелединин участогунун партия эге организациалары профвелед организациаларын ам-даа чет-пес ууртуп турар болган оларын дарга-ларындын негеделин кошкактан.

Кызыл-Мажаалыктын туйбу заводу бугу-руге болган ажылчыларын амыдырал-чуртталгазына хамаарышкан айтыр-ларын мекком хуралына кончү эвеш чу-гаалажып турар болган социалист чарыш-тын организациап турарынын денелти чарыш, алган социалист хулаагелерин чарышты көрүштү кылдыр бижээш, коку-чуге аспап болган түнедини он хонуктап, айлап база кварталдан үндүрбес, тускай самбырага көргүсөйн турар. Кижизидиле-ажылды кошкак тургусканын түнедине-де ажыл-шагы үер, аргалаар чоруктар ам-даа бар. Эш хуузуун судун, хава пар-лаагынын хевирлерин мекком четпес ажылдап турар.

Бо чылын профвеледеринын амыды-ралыга оона чугула болушкун — оон XV съездин болган эртер. Амаа уктуктур профвелед органнын күженишинин бед-леткеди чорудуп турар. Районун партия организациаларын сорулгазы болза, проф-веледери ажылын хун бугу ууртуп, оларын дайынчы арга-шинээнин бедил-ин турган, куралаарын дилеп тып, чоп ажылап, тоску беш чамдын ийги чалын-да чаз-чаа чедикширини чедип алдыны-че коллективтерини күжүн мобилизациа-рып болур.

К. АН-НЫС,
СЭКП Барын-Хемчин райкомунун секретары.

Көдөшүн ажал-ишчилеринин амыдыралы-нын денелти хоорайга чокушулаштырар даш уузу ажал-хоректи кылар СЭКП-нин XXIV съездинин шийтир-леринде айтылган болгай.

Бо соругалары күүсидеринге ботти көдөш Совет, оон де-вискориде турар «Больше-вик» совхоз салышкынык кырып турар. Совхозтун төвү — каа чараш чурумалды Борбак-Артыгын адм эл-лөп. Көдөш суурну өзүр-лөп, мыда амыдыралды ден-елти тандышкыс кылдыр хондузат. Ажал-агынын эконо-мизациа-биле калы култу-ра-кыжикчилерин амы сай-ырап турар. Эртен чылын 10 бажыкче ажалчылар кө-жүп киргиле. Оларын бир-розинге-ле иш аал ишти турттар кылдыр тутан. Эзелчегил калдык 10 өг-бүдө-ни шийтиркен. Совхоз төвү-биле кожа сүт-баранга форма-ал механизациага оон ажал-ишчилерин хактыс аай хонират чырык-чагай чурт-тага бажычарлар.

Улетур болган аш-чөм бараанынын ийи магазини, районун чогуун амыдырал

КЕЛИР ҮЕЖЕ БАЗЫМНАР

кадырылга комбинаттын салбыры болган өске-даа аял-бар черлери эрч чамды күш-ажылчы чедикширинериг улдоп.

Сураглы тараагылар, мал-чынар, механикагдорлар, сов-хоз бугуругелерин кызымак-кай органызакчылар, левия-чи идеяларын ажалчы чогуун ортузунга иденкейли-биле пропагандалап чоруур агита-торлар болган пропагандис-тер бисте көей. Шап индыг кижилерине чоругааралык-тай канчаар. Көдөшн чурт-качылдарын култуурагын коорай дециденте чедир көдөр соругалын шийтир-лээринге ам-даа улуг са-дышкынык кылар ашаар бис. Коммунистер, көдө Со-веттик депутаттары болган ажалчы ажалчы конпарны бил-гелерге, култуурага хаара тулар соругалын боттанды-рынга биче эвес базымнары кылган.

Чогуун дымтанылганын оода болур Култуура бажыкчы

бисте ажалдап турар. Кон-цертерин, киноларын, дис-путтарын, кенжолорун болган өске-даа култуура-массалыг ажалдарын негеле савыда амаа эрттирер. Иры, тамы, хылдыг хонжун болгумерг ажалдап турар. Оларын киржикчилери 75 кижин.

Районун бот-тымын ууртуп чүлү көрүдөсөинге пе-рижидер бири чөри болгон. Бисте ол өөрүчүгү болушкун болган. Шеминч чогуун култуура амыдыралынын де-лелинин бот турарын хе-речин ол «Сүт-Хол», «Алдан-Маддыр», «Чыраа-Бажы» сов-хозтарын ишчилеринге кон-цертерин бот-тымын ар-тистерине бараалгаткан. Чыл дугуруга интиил-биле 26 удаа концерти 5000 чыгы көрүкчүге соугуругаткан.

Бисте агиткултургадала малчынарже 16 удаа үнүп, 600 кижиге боттарынын та-лаптынын мададаткан.

Бисте 18 агиткултура бар. Оларын ажылы ажыкты

чоплук билин, оларын амы-дыралыг култуурагыл деци-денте бедилерге утландырган. Хуралдары амаа ай санында илдерин, В. И. Ленинн надыры, СЭКП-нин XXIV съездинин болган СЭКП ТП-нин ноябрь пленумунун, ССРЭ-нин Дээди Советинин үшкү сессиянын материал-ларын сөрөри мыда ургу-зүлешкан. Агиткултура бугуу отбэттүг конферти чога соугуругаткан. Агитку-лтураларын ууртуп чүлү көрү-дөсө бооп эртен М. Отпавий уурткан № 2 агиткултура-лык толгооконияты «Тыва даг-дугу» комбинатты, Ак-До-вурак хоорайг чамдык черлерин барып соугуругат көргөн. Ийги чөри 8. Кон-гар уурткан № 6 агиткулту-ра алган.

Иражылар К. Анай, О. Бары-цама, тапчылар С. Куу-лар, С. Ховалык, К. Кошкар-оол, хонжумчу А. Монгуш, Д. Кара-оол, сыгытчы-карга-ражы О. Седен-Дамба олар

ышкан таланттыг бот-тымын артистер бисте бар. Тоску беш чылда көдө Со-веттик чогуун култуура-амыдыралы улам ийи хон-жур. Чугаа 1972 чылда бе-зин 6 чуртталга бажыкчы тудар, 1 кудунту кылдыр. Сов-хоз төвүна Хову кудумчу-зун чаагайыклар болган во-гааларын. Аш-чөм бара-анынын чаа магазини тудар болган ажалдаа кийрер. Өгөрдө малчыларын бе-дикширне шийчилерин че-дин алыр. Чогуун амыдырал хандырылга комбинаттын салбырын алдырар. Баш тар, идик септор черлери алаа немей ажалар.

Бо бугу ажалдарга көдө Советтик, хой-ниги органы-зыларын бидилит органи-зацияк, күженишинин ажалды чугула ролдуг болур ажурлар.

К. КУУЛАР,
Чоон-Хемчин районунун Шем чөкү Советинин күүсөмунүг даргазы.

ЧОЛААЧЫДАН ЭРГЕЛЕКЧИГЕ ЧЕДИР

Кызыл-оол Октег-оолович Донган — «Торгалыг» совхозта мурнакчы чолаачыларын эргеле-тирер. Ол ай, квартал, чыл планынын ургучу ажыл-чоруду-сун келген. Донган көрүн 92—97 баш хураганын камга-лап, бир хойга онааштыр 2,5 кг дүктү кырып ач келген.

Бригадир чүлү болуун по-литинин бедиринден арга-ла ууртуп турары бригаданын кижилеринин калдыг солун, септүүл чамдын ном-чуп турарын хайгааран, чүгү чамга, номчуза эки дээр-ин сүмөлөп келген.

Кажан ол ууртуп ажыл-дакчыларын 4 айлыг куру-зун доокан соода совхозтун Чаа-Суур салбырынын эрге-лекчинге ажалдап, бо ха-рысалгалык ишке 2 чыл чедер берген. Кызыл-оол Октег-ооло-вич, мурнуулазы ышкан, сөөлүгү хулаа алганы амы-дыралыг бугу күжүн салып, шу-дугу ажылдап турар. Сал-бырын мезги кыптан хур ажылдар даш ажылды биди-лит башкарышкан.

К. САТ,
Өвүр район.

Хоорайларның келир уезинин телевизели

МОСКВА. «Гипрогос» институттун хой саныг мастерская-ларында архитекторлар чүлү-бүрү тускай эртемниг инже-нерлери-биле нода хоорайларныг чигине планларын ажал-дап кылып, чуртталга черлеринин телевизелдерин чогадып туралар. Бо чурукту № 2 архитектура мастерскаяныг тырттырган. Оон коллективне амгы уеде Георгиевский, Краснодарин, Саратовтун болган Грозныйн чуртталга районнарын телевизелдерин, а ол ышкан Шушенковде тураскалдыг комплекстин лекция-делгелге залынын теле-визелин кылып турар.

ЧУРУКТА: (салагай таладан) инженер И. Е. Мановоз, кон-структор И. В. Цветков болган А. М. Александрова олар Шушенковге тудар лекция-делгелге залынын телевизелин чугалажып көрүп турлар.

Б. ТРЕПЕТОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-нын фотокризиасы).

ЧАГААЛАРДАН ОДУРУГЛАР

ШЕФТЭЭШКИН

Ак-Турут ортумак школазы-нын дирекциязынч база школада төрөдөр комитети-ни дугурушканын бугууар чоокта чаа бир дымтаныр хунда шеф чараал. Салбы-нын конторазынын чамдык балды хирозин туткан ала-не-лер чогуур шагында чыгып келген. Ак-Турут салбырынч ажал-агы эргелекчин Н. Шамын чылтанарын ма-нишлага олурткан, Сары-Хөлчүк эзимиңе халкан.

Кышкы хун соок-даа турган болза, күш-ажылчы кижилер-

АҢЧЫЛАРЫНЫ ОЛЧАЗЫ

Биш-Хем районунун күр-аныр ажал-агы черинч ач-чылары тайгадан эрч негел-нер. Чогуун алы А. Поле-жаев 45 киж, 208 динч ода-лыг бооп, 1473 рубльдин өлүгү дускааган. Оон эки Н. Жо-лобоков—17 кижин, 153 динчиге олурткан. 1100 рубль-динч чымчак «алдын» күр-үне дуурааган.

Олар амгы уеде база катап Ону-Бажы, Кара-Хем тайгалар-чыче аңап үнчүрүш.

М. ЧИГБИТ.

ЭРТЕМДЕННЕРНИН ЧОГААДЫКЧЫ АЖЫЛЫ

ССРЭ-нин Эртемнер акаде-миязынч Сибирь салбырынч болган «Сибсельмаш» заводтун дем каттыштырылганын дугайында чарган керээзин амыдыралга боттандырып эзе-ден. Заводта «Перспективтиг айтырларынч болган эртем-депшидегизин лаборатория-зын тургузырын дооуу тур-рар. Лабораториянын ажал-дакчыларын арында бугу-ругелерин инженерлери база эртемденер бар.

Лабораториянын чанында аспиранттар-зоачинтерини боттуп тургускан, ул ботуште заводтун пестеринин болган кидилестеринин чеди уурту-чүзү кирген. Келир уеде дил-те тышкычыларын эртем ажалдарынч темазы—тех-ниини айтырлар, бугуруга-генит принципалдын-биле шийтирлерин негеп турар кол-кол айтырлары.

Эртемденерин болган бугу-ругелеринин чогадыкчы дем каттыштырылганын бугу-ругелерин бугу кол аяларынч хаара тудуп турар. Кылылар-нын денезин чигидер бол-ган материалдарын кампа-

ры-биле хоабшкан айтыр-ларын бири элечкеде шийти-рилээр. Академия хоорайлы-газынч Гидродинамика ин-ститутунда болган гидромеханика болган тускай кон-структор бюрозунда ССРЭ-нин Эртемнер академиязынч кор-респондент кижигүнү Б. В. Войцеховскийнч ууртууга-зы-биле ажалдап кылып тур-рар технологияг методтарын заводтун чамдык пестеринге ажалдарын шийтирлээр.

Сибирь салбырынч элеч-кеш коллективтери «Сибсель-маш» заводта эртемкол чугула приборлары болган кон-трольду методтары ажалдап кылырын эгелес. Математика институту программалык баш-карылганын станоктарын пестериди талазы-биле дуураа-жыр болган.

Керээге ат салган эртем-денер 1972—1973 чылдарда заводтун ууртуучу соста-вынын техниктиг билин бе-диринин планын ажалдап кылырын база дооуу турар.

С. Э. ИБРАГИМОВА,
(СЭТА-нын корр.),
Новосибирск.

СОРТ ШЕНЕЛДЕЗИ

Боонга чаа агрономнарнын амды хоорайга болуу эртен республика чөвүл хуралы-Тыва АССР-инч сорт ше-де четкилеринин 1971 чыл-кылып чоруткан ажыл-ды түндедеринын дугайы алажып көргөн.

онун аш-чөм продукту-на болган улестүрүгү э-ке өзүп турар херге-лик-де долу-биле халы-толдоду. 1971—1975 чыл-да ууус ажал-агынын кудеринин беш чыл пла-кында ажал-агы продук-тузын чылда ортумак бугу-лузун оон мурнунда тур-гула бодаларга. 20—22 ху-нүндүрлерин беш уадр кө-турар. Сортула чүд дээр-юодо ажал-агы култуу-рамын дүжүттү чир-тапта бедилери болур. Чи-беш чыл дургуунда та-култураларын гектар дүжүдү 4 центнерге көвү-дү, чуртка тараанын чылда умак чымалды 195 мля-тоннадан эвеш эвес бол-турар ажурт.

ш сорт участогу: Чоон-Хем-чинтин, Тандынын болган Биш-Хемчин сорт шевоур участо-ктары ажалдап турган. Олар боттарынын районна-рынч хоруун-агаар-бойдуз бай-далдарына сорт шевоуде-ини кылган. Тывада агаар-бойдуздук ажал-агынын боттандыруу дүжүтүр дорт хоруун-агаар-бойдуз ажал-агынын аңгалан тур-гускан: бири барын, ийги — төп, үшүк—дагым-хоууат, дортүк—мурну зона. Респу-бликаның ажал-агыларын зо-наларга чарынга чамдык өскө-рөлгелерин кырген турган.

1971 чылдын агаар-бойдуз байдалдары зона буртууга аңгы-аңгы болууга. Бири зонага бүртүр-биле, ол иш-кан Чоон-Хемчинтин кур-сортуучу агаар-бойдуз ажал-агы болган. Бир эвез Чоон-Хемчинтин мөтө-станциязын мезоэри-биле алмыра, сөөлүгү оң чылдарын дургу-лаада чеге дүм-ет чылда ор-тумак ол-шым 198,8 мм бол-ган болза, ийчаарга 1971 чылда чөринч ол-шым чүгө 108,3 мм болган. Чада-вада ол станициянын тургус-туганы 1934 чылдан бээр мындыг эвеш ол-шым туруп көрбөз. Илангы чамы бол-ган чамга үеде, тараалар ажал кулакталып ала үпер-дүшпө, чөринч ол-шым хол-чок чедикшес болган.

Оон ийи база бир онзагай чүд болза, эртен чылын майдан ажалды, августка чедир агаарын температуразы соок болуп турган.

дырган. Тараа култуура-лы-биле чоруткан 231 дүжүдүгө кылган бүгү ажалдын 56,3 хууу болган.

КОЛ ТАРАА КУЛТУРА-ЗЫ КЫЗЫЛ-ТАС БОЛГАЙ.

Оон улуг-хууу 67,4 хуу аам 161,5 муң гектар. Республика-ныч сортуучуларды кы-зыл-тас 162 гектарын эзеп турар.

Кызыл-тасын Чоон-Хемчин-ге 21 сортуун, Тандыга 12 сор-туун, Биш-Хемге — 9 сортуун шөвөн көргөн. Чоон-Хемчин-тин сортуучуларга сорт ше-воудени сугат чок болган сугаттыг черлерге чоруткан. Амаа «Саратов-29» деп сорт 1971 чылда эки түндеди бер-ген. Ол сортуун сөөлүгү беш чылда сугаттыг черин гек-тардан ортумак дүжүдү 44 центнер болган. Ийчаарга эртен чылын гектардан дү-жүдү 42,1 центнер. Тодар-гайлаарга, шөвөн көргөн сортууларын чамдык-даа дү-жүттүгүнүн талазы-биле «Са-ратов-29»-ту ажил шыдаван. Даштыкы селекциинин бүгү-лө сортууларын дүжүттү «Саратов-29»-ка дыкка четпейн турар.

Ийи чыл дургуунда сугат-тыг сорт участогуна тарып өстүрген «Сыла» деп сорт эки дүжүттү бөорин, бешен укуп чамдыктын көргүсөн. Чижээ, ол сорт 1968 чылда га-дан 61 центнер дүжүттү бөл-гөн аам «Саратов-29»-тан 4,7 центнер хой, ийчаарга 1969 чылда 9,5 центнер хой дү-жүттү берген. Биш-Хем район-

чала-даа ол сорт ол-шымга кончү мивак, сугарбас болза, ол «Саратов-29» ышкан ийча дүжүттү берин шыдаан.

Чоон-Хемчин районунч сортуучуларга сугат чок кургар чеге 13 сорту шөвөн көргөн. Кургар черин байда-лынга эй-не бедик ортумак дүжүттү (гектардан 19,2 цент-нер) сөөлүгү беш чылдарын дургуунда база-ла «Саратов-29» берген. Оон аңгыда бир дугаар шөвөн турар «При-кавказский-1» деп сорт дээр дүжүттү берген. Кандашкын-га эң шыдамынчай болганда, бистин байдалдарымыска та-арышкан «Мялдурун-55» деп сорттан бешин «Прикавказ-ский-1» дуурааан, а «Саратов-29» деп сортундан дүжүдү гектардан 1,2 центнер ала берген. «Прикавказский-1» сортуун таразы эң-не улуг. Сугаттыг черин үндеде 1000 борбак таразы 54,5 грамм, сугат чок черин ү-генде 41,4 грамм болур. Ол сортуу моон содгар-даа ше-воур ашаар.

Тандынын сортуучуларга кызыл-тасын бугу-ле сор-тардан гектар черин 25,5 центнерде 34,8 центнер дү-жүттү алган. Хой чылдын мезоэриден алмыра, ала шөвөн турган шунту 12 сортан «Бурятская» сорт о-заланын турар. Сөөлүгү ийи чылдын шөвөдөдө ол гек-тар черин «Саратов-29»-тан стаңарттыг сортан бе-зин 0,8—1,5 центнер хой дү-жүттү берген. Биш-Хем район-

га үш чыл иштинде чоруткан шөвөдөлөргө кызыл-тасын база-ла «Бурятская» сорту о-заланын үнгөн. Ону шөвөн көргөн чылдарда оон ортумак дүжүдү гектардан 19,7 центнер аам «Саратов-29»-тан 4,7 цент-нер хойну берген. Ийчаанш «Бурятская» сорту бо ала-ларга эң перспективтиг деп дүрүм баугаар хулаа коор черин «Саратов-29», «Сыла», «Восток» сортар райончу-тунга болуу турар.

СУЛА республиканын ажал-агында 30,7 муң гагы ажал турар аам 12,8 хуу бо-лур. Бири, ийги, доржук зо-нага райончуттуган сорт «Орбэ», үшүк зонага — «Си-зу». Мурнуулазы чылдарын мезоэри-биле алмыра, «Ма-рино» деп сорт перспектив-тиг. Тандынын сортуучуларга сугалын дорт сорту шө-вөн. Оң дээр түндеди «Гар-ни» сорт берген. Оон гектар-дан дүжүдү «Орбэдуулаан» 4,1 центнер хой болган. Ук сорт «Орбэдан» 10 хонук эрте-бичар, бөзөп үшкөс.

ЧИНГЕ-ТАРАА республика-да 47,6 муң гектар. Ону Чоон-Хемчинтин болган Танды-нын сорт участогуна шөвөн шөвөн турар. Тандыга аамды сортуу шөвөн. Оон иштинде «Должское-12» сорт гектардан 22,7 центнер дүжүттү берген. Райончуттуган сортар «Ту-винское местное» биле «До-лжское-12» болур. Тыва АССР-инч колхозта-рында болган совхозтарын эртен чылын мал чөм кул-тууларын 108,3 муң гага та-раа. Мал чөм култууларын дүжүдү күлү болуп ар-тышкан. Белин дүжүттү мал чөм култууларын өстүр-гөн республиканын сорт участогу уаг кичээтпейн салып турар. КҮКҮРУЗУНЫН тарыла шөдү 28,6 муң гектар. Бүгү сортуучуларын кукүру-занын 7 сортуу шөвөн. Ча-вананын сортуучуларын сугат-тыг болган сугат чок чер-лерге ол үшүтү тарып көргөн. Амаа эки түндеди «Днепров-

ский-247 МВ» деп хайвак үнүш берген. Ук сортуу гек-тардан 315 центнер ногаан массаны алган. Ол-ла сорт Танды районына 1971 чылда гектардан 511 центнер ногаан массаны берген.

ХӨЙ ЧЫЛДЫГ СИГЕННЕР-НИН тарыла шөдү мал чөм култууларын шөдүгүн 10 хууу. Оларын республиканың бугу-ле сортуучуларын шө-вөн турар. Дашыл чок ширей-ин, ийиңкыты, кара-башты-нын, овсянчанын, өзек чок көс-төрү, люцернын тараан. Биш-Хемчин сортуучуларын ширей гектардан 18-тен 24 центнер ситенип берген. «Ка-рабальский-202» деп сорту-нч ийиңкыты гектардан 51,7 центнер, көстөрүгү сортары 44,8-тен 47,5 центнер чедир ситенип берген.ЛЮЦЕРНАНЫ база ийи сортуучуларын шөвөн. Чоон-Хемчинтин сортуучуларын 6 сортуун люцернын тараан. «Камалинский-930», «Кузбасс-кая» сортарынын гектардан ортумак дүжүдү 175-тен 231 центнер чедир болган. Оон-биле чегелестер чамыс чыл-дыг ситенип, картофель, мол чөмөгө хергээр дашыл-мештерин шөвөрүн эртен чылдык база кылган. Бугу-ле сортарынын шөвө-дөни бо чылын база-да улам-чылган турар. Ийчаанш кол-хозтарын база совхозтарын тускай эртемчилери көдө ажал-агы култууларын райончуттуган, перспек-тивтиг сортарын ук черин агаар-бойдуз байдалыга таар-ышкан барымданын тарып өстүрер ажурт. М. ХАЗБУЛАТОВ.

БӨДҮҮН МЕРГЕЖИЛДИН КИЖИЛЕРИ

Төлөптүг

Кызыл хоорайның Ленин кудумчусунда № 3 аш-чөм ма-
газини бар. Оң коллектив баран саарылгазының планын
ай санында амыр күөсөдөп келген. Саарылга планын күөсө-
диринге магазинде таарымчалыг байдалдары тургуканы
улуг идигни берген. Магазинни иштинде чаа дерилгелерни,
делгирилери кылып, бараанарны садып алыкчылар ботта-
ры шилип алыр кылдыр тургускан. Ында үш касса ажил-
дап турар. Санажылга саадал чөк. Нелген садып алыкчылар
мөөнелишкннге таварышпайн, дүргөн эртип турар. Садыг-
саарылганың культуразын бедидериниң хемчеглерин ап чо-
рудуу, ажилды эртеме үндөзилеп организастарының аргала-
рын боттандырганы магазинниң ажилдакчыларының бүдү-
рүкчүлүг ажилдаарына деткимчени берген.

Магазинниң садыгчылары, кассирлери болгаш ажилчына-
ры коммунистг күш-ажылдың шалыпчылары деп бедик
атты чедип алыр сорулганы салган. Садыгчылар Зинаида
Бычкова, Ирина Түлүш коммунистг күш-ажылдың шалып-
чысы деп бедик атты чедип алгаш, тоску беш чылдың ийги
чылын күш-ажылчы чедишкннериң уткан.

ЧУРУКТА: садыгы ИРИНА ТҮЛҮШ.
О. ОНДАРНЫҢ фотосу.

Хүндүлээр

Эранде чоңуц амыдырал хандырылга комбинаты 1971
чылды чедишкннин дооскан. Комбинатты алгыдып, чамдык
дерилгелерни чаартканын чонга ачы-дуза чедирериниң
хевирлери көүдөз. Комби-
нат чүгле Эран сууриуц чурт-
такчыларының эвес, а көдөз
ишчилериниң, малагыла мал-
чынарының амыдырал ханды-
рылгазына негеделерин до-
дузу-биле күөсөдир дөзөп,
ажыл-чорудуганын стилин,
аргаларын сайыраңгайдып
турар. Үнүшкүнүг бригадаларга
лызы-бүрү мергежилдиг
мастерлери хаара түдүп,
ажыл-агыйларда амыдырал
хандырылганың пунктулар-
ының доктаамал ажилдары
чедип алдынар.

Кижиге амыдыралчы ачы-
дуза чедирип, чагыкчаның
сеткил-сагыжын өөртүрү дег
хүндүдүт, харымсалгалыг хү-
дээлге чөк дээрин комбинат-
тың ажил-ишчилери чугаалап

ЧУРУКТА: С. СЕРЕНДУК.
А. МЕЛЬНИКОВТҮН
фотосу.

ЧАА СУУРЖУШКУН

ССРЭ-НИҢ ЫРАККЫ РАЙОННАРЫНГА БУДУРҮКЧҮ
КҮШТЕРНИ ТААРЫШТЫР ТУРГУЗАР ДУГАЙЫНДА

Эрткен беш чылда (1966—1970 чылдар) Казахстанга, Си-
бирьге болгаш Ыраккы Чөөн чүккө 1000 ажыг хоорайлар,
уагу-уагу үзөтпүр болгаш көдөз ажил-агый төнтери тургу-
тулган. Ол районнарда чүс-чүс муң кижилер көжүп четкен.
Улушту сайгара көжүрер талазы-биле эргеделиң назла-
лыгың ораалакчымы Владимир Табачнов биле ПМА-ның
корреспондентизиниң беседазы ол дугайына чугаалап турар.
Ол эргедел күп-ажыл курлавырларын ажыглаар талазы-биле
Россия Федерациязының Министрлер Чөвүделениң Күрүне
комитетиниң эргезинде турар.

Владимир Табачнов Ырак-
кы Чөөн чүккө чорашап эвс
көлгөн соода, оң-биле уку-
рашкан бис. Табачнов 38 хар-
лыг. Ол көдөз ажил-агый бү-
дүрүлгезиниң инженер-механи-
ги. Бистич беседамыс бо:
— Ыраккы Чөөн чүккө чү-
күң укуң чорашап сизер?
— Бистич эргеделис Си-
бирь болгаш Ыраккы Чөөн чүк
ыкшап чурттуң кыдыкы рай-
оннарыга өскөртөн көжүп
келген кижилерни ажилда
таарыштыр тургузар айтыры-
нын иштирлерин турар. Бис
чүгүлө бо бүгү айтырымын ор-
ганизастап турар эвес, хары-
нда ол черлерде, колхоз, сов-
хозтарда чаа көжүп барган
кижилерниң ажилдаарына
кандыг байдалдары тургузап
турарып хынап база магади-
лап турар бис.

— Сизер, колхоз, совхоз-
тарда деп чугааладынар. Чүг-
лө көдөз ажил-агый-биле хол-
бапкан кижилер өскөзөр кө-
жүп турар бе?
— Чок. Ынчалза-даа бистич
эргеделис чүгүлө көдөз чер-
лерден көшкөн кижилер-биле
ажылдап турар. А өскө бир ор-
ганизастап ажилчынар бол-
гаш албап-хаакчылар дуга-
йында сагып салдыкчынын
болуна алган. Нийтизи-биле
алгыра ажил-даа хой-ле. Чүг-
гө дээрге, малагыла сөөлү чыл-
дарда Сибирьниң болгаш
Ыраккы Чөөн чүк районна-
рының бүдүрүкчү күштери
шапкан темп-биле хожуңу ту-
рар. Ында шивчелен тымкан
болдуз байдалдары, чиг-эттиң
болгаш энегеттиктиг курла-
вырларын чаа үндөзилери
ол оранга келир үеде кай-
гамчыктыг перспективаны
ажыктап. Хоорайларын бол-
гаш үзөтпүрүг районнарын
чурттакчы чоңу соксаал чөк
өзүп турар. Ол чорук аш-
чөм-биле хандырылганың док-
таамал үндөзилер негээр. Ын-
дыг төбүзгө амыг үеде Си-
бирьниң болгаш Ыраккы Чөөн
чүккө көдөз бүдүрүлгезин тус
чериниң хөгжүлгезинден чыды

берген болза, ачаа чурттар
байкыцы доран үндүрүп
бээр, а колхозка болза база-
ла байкыцы берип каар, кол-
хоз кижигу апарган кижиле
ол байкыцы чортуу чингеткен
өртөк-биле садып ап болур. Ол
садып аларда көжүп келгени-
ниң соода беш чыл эрткен-
де төлөп эгезээр болгаш он
беш чыл дургузунда бичил-
леп төлөп бээр арганы берген.
Көшкөн кижилер күзөөр болза
байкыч чаныгы ородо тары-
рыга чери халаса бээр,
малды база чөзүл-биле садып
алыр эргелиң. Ынчаар садып
алган малдын өртөз дедир
эргедерде чүгүлө чартык өртөз
бээр болгаш барган соода үш
чыл болганда төлөп эгезээр
беш чыл дургузунда үзө сана-
жып болур.

— Тараачынарда хынап-ла
таарымчалыг байдалдыр. Ын-
чаарга ол көжүрүлгенин чогуң
кандыг хевирлиг боттандырып
турар ирги?
— Бир-ле дугаарында эки
чурт-биле чорудуп турар. Чыл
санымда-ла күш-ажыл кылып
пыңдар кижилери артыкчылыг
бөлүстөрүн кичээнгелиң
өөренип көрүп турар бис. Ол
көөрдө чоңуң составын, эконо-
миктиң, психологтуң, социал
факторларын талазы-биле
бүгү факторларын тодардырып
эргекч чугула. Бо бүгү кө-
жөргө күзөлдүг удустарын
кайын дилээрди деп чүвени
ылап тодардырып дузалаар.
Ырак черге көжүп болгу дег
удустарынын санын база тода
билип айтм болур аргалың.

Психология дөз чөргөлиң
факторлар манса улуг ук-
дуздыг болдуз эвесче. Чижээ,
дуздыг, чатыс чөр чурттуг-
ларды ол айы-биле калы кө-
жүрери суг дөз ыкшап ай-
тырыларын чугулап көр
апар. Тараачынардык кел-
ген чериниң алы-биле алаан
бүдүрүлгө районнар Ыраккы
Чөөн чүккө бар аларган. Чи-
жээ, Амур районуна Тамбов
району деп район бар. Ол
район Ортоақы орусциң дел-
герлеринде турар Тамбов об-
лазында муң-муң километр
ыракта. Көжүп чоруткан улус-
биле оларын артып калган
дөргүл-төрөдериңиң харылаа
чагаалакчылыкын арыздаа
доктаамал чоруп турар. Ын-
дыг чорук Тамбов чурттуг та-
раачынардык ыраккы Чөөн
чүккө чатыс чөр чурттуг
ларынче күзөлдүн-биле баа-

— Бистич беседамыска ел-
дер эргедел чери ырак черлер-
ге көжүп чоруп удустарга
берген аазашкының күт-
сөдөзиле хынап турар деп
чугааладынар. Ол канчаар бот-
танып турар ирги?
— Бо талазы-биле Ыраккы
Чөөн чүккө чорашап келгенин
бо. Ажылчы чоннар депутат-
тарының Советтериниң чаны-
лыг, колхозтарда, совхозтарда
тургусулап хой-нияти чөвү-
лөдөр көшкөн кижилерни
уштап-балкарып тургузар,
ажылга кирер, чингеделерин
пын ажалтап турарын хынап
турар. Ындыг көндөздөр көш-
көн кижилерге материалдыг
деткимче херек апарга дузаны
чедирер. Ажылчы чоннар деп-
путатарының Совети көшкөн
кижилерге, оларның ажилда-
рына таарымчалыг байдалды
тургузар дөрт күзөлдөтүлгө.

— Бистич беседамыска ел-
дер эргедел чери ырак черлер-
ге көжүп чоруп удустарга
берген аазашкының күт-
сөдөзиле хынап турар деп
чугааладынар. Ол канчаар бот-
танып турар ирги?
— Бо талазы-биле Ыраккы
Чөөн чүккө чорашап келгенин
бо. Ажылчы чоннар депутат-
тарының Советтериниң чаны-
лыг, колхозтарда, совхозтарда
тургусулап хой-нияти чөвү-
лөдөр көшкөн кижилерни
уштап-балкарып тургузар,
ажылга кирер, чингеделерин
пын ажалтап турарын хынап
турар. Ындыг көндөздөр көш-
көн кижилерге материалдыг
деткимче херек апарга дузаны
чедирер. Ажылчы чоннар деп-
путатарының Совети көшкөн
кижилерге, оларның ажилда-
рына таарымчалыг байдалды
тургузар дөрт күзөлдөтүлгө.

— Бистич беседамыска ел-
дер эргедел чери ырак черлер-
ге көжүп чоруп удустарга
берген аазашкының күт-
сөдөзиле хынап турар деп
чугааладынар. Ол канчаар бот-
танып турар ирги?
— Бо талазы-биле Ыраккы
Чөөн чүккө чорашап келгенин
бо. Ажылчы чоннар депутат-
тарының Советтериниң чаны-
лыг, колхозтарда, совхозтарда
тургусулап хой-нияти чөвү-
лөдөр көшкөн кижилерни
уштап-балкарып тургузар,
ажылга кирер, чингеделерин
пын ажалтап турарын хынап
турар. Ындыг көндөздөр көш-
көн кижилерге материалдыг
деткимче херек апарга дузаны
чедирер. Ажылчы чоннар деп-
путатарының Совети көшкөн
кижилерге, оларның ажилда-
рына таарымчалыг байдалды
тургузар дөрт күзөлдөтүлгө.

— Бистич беседамыска ел-
дер эргедел чери ырак черлер-
ге көжүп чоруп удустарга
берген аазашкының күт-
сөдөзиле хынап турар деп
чугааладынар. Ол канчаар бот-
танып турар ирги?
— Бо талазы-биле Ыраккы
Чөөн чүккө чорашап келгенин
бо. Ажылчы чоннар депутат-
тарының Советтериниң чаны-
лыг, колхозтарда, совхозтарда
тургусулап хой-нияти чөвү-
лөдөр көшкөн кижилерни
уштап-балкарып тургузар,
ажылга кирер, чингеделерин
пын ажалтап турарын хынап
турар. Ындыг көндөздөр көш-
көн кижилерге материалдыг
деткимче херек апарга дузаны
чедирер. Ажылчы чоннар деп-
путатарының Совети көшкөн
кижилерге, оларның ажилда-
рына таарымчалыг байдалды
тургузар дөрт күзөлдөтүлгө.

— Бистич беседамыска ел-
дер эргедел чери ырак черлер-
ге көжүп чоруп удустарга
берген аазашкының күт-
сөдөзиле хынап турар деп
чугааладынар. Ол канчаар бот-
танып турар ирги?
— Бо талазы-биле Ыраккы
Чөөн чүккө чорашап келгенин
бо. Ажылчы чоннар депутат-
тарының Советтериниң чаны-
лыг, колхозтарда, совхозтарда
тургусулап хой-нияти чөвү-
лөдөр көшкөн кижилерни
уштап-балкарып тургузар,
ажылга кирер, чингеделерин
пын ажалтап турарын хынап
турар. Ындыг көндөздөр көш-
көн кижилерге материалдыг
деткимче херек апарга дузаны
чедирер. Ажылчы чоннар деп-
путатарының Совети көшкөн
кижилерге, оларның ажилда-
рына таарымчалыг байдалды
тургузар дөрт күзөлдөтүлгө.

АКШ-ТЫҢ ПОЛИТИКАЗЫНЫҢ ЧАА
СОЙГАЛААШКЫНЫ

ВАШИНГТОН. (СЭТА).
АКШ-тың даштыкы полити-
казының удуртуктарының
индий-пакистан месидежиң-
нин үезинде чажыг хуралда-
рының дугайы билдире бер-
гени-биле холбаптыр эчелчег
политиктиг содалажыкчыны
Вашингтонда база катап эг-
лөп.

Америк журналист Дж. Ан-
дерсон чажыг документтерин
тыпкан, «Вашингтон пост»
созууга элөк каш
чүдүдери паран үдүрүп
келди. Индий-пакистан месиде-
жиңкнниң үезинде АКШ-
тың чааа Индияга удур поли-
тиказын чорудуп, дайын чору-
дузанын узамдыктарын со-
рулга-биле Яхья Ханниң ше-
ринг норм-чуртунуң тала-
зына турганын «Хөдөжил-
кнниң тускай болуу» дээр
кижилерниң хуралдарының

бөлүктүң хуралына күрүне
департаментиниң төлөөлө-
чүзү де Пальма мынча деп
сагылдырар: «Чурттарың
кой кези бистериң (тодар-
гайлаарга АКШ-тың) күзөп
турар талазынче чайырын бо-
давай турар укжурдан КНО-
га бергелерге таварым болур
бис». Ынчаар Киссинджер
«өскө чурттар чүгү-даа күзөп
турары хамаан чокка, улам
бурунгаарлар» деп айтты-
кчынын берген. КНО-да ма-
оздунуң төлөөлөгиче дел-
диле алган, Каттышкан Штат-
тар Чөөн Пакистанга байдан
шын-биле таарымчалыг
шынтырарынче шарттыктар
Багла дестиг удузуңуң на-
ционал-хосталгалыг демисе-
линге удуурапканы билдирер
болгаш.

Индияны кызамдашкына
таавыштыр дөзөп Вашинг-
тон ачаа дузалакчы бээрин
соксаткан. Киссинджер «Ин-
дияга чүгүлө удур хөдөз
дөрт айттыкчыны берген деп
«Вашингтон пост» билдир-
ди».
Индияны хөжүдөрилдиң ча-
рылдаарына акша тускайла-
дарып, бараанар азы чөзүл-
бөзүр» хоруп кааткан тур-
ганы чажыг протоколдорун
база билдирген.

Херектиң байдалы мидим
эвес турда-ла, Вашингтон ма-
ндыг-даа үндөзүн чөк чере-
Индияны «агрессор» деп бу-
руудаткан. Ол буруудаткы-
нын Индияга АКШ-тың элчи-
ни К. Каттигити чорудуп тур-
ган мөөдөрлөрдөн бөзүн кар-
жып турар. «Чөөн Пакистан»
ның чоңу хостаалага байыр
чедирип турар, а Индия элээр
девискээрлери холгаарлаар
күзөп чөк» деп элчи айтты
турган.

Вашингтонун агресси-
пазына аянаосон «Вашинг-
тон пост» баштап 7-ги флот-
туң болук корабльлери чүгүлө
черин эзеп турган. Оларын
күч кооректинери-биле Бен-
галь мугулурунче чорут-
кан.

Дж. Андерсон чүдүлүң түң
үезинде «Наттышкан Штаттар»
стратегтиг аштырышкына
таавышкан деп билдир-
ди. «АКШ-тың шериг-далай күш-
терин тускай болууңуң паки-
станчыларын дүңүп бөзүрүн
мурнуу чарында Бенгаль му-
гулурунга коорективин чед-
берген Индияны корутканын
«Индий-пакистан дашыкыны»
үезинде америк улусту олар-
ын удуртуктары база на-
тап мөгөзлөп» деп, Дж. Ан-
дерсон демдегезин.

«АКШ-тың чажыг доку-
менттерин» паран үдүрүп
чорук чааа черинге өзүлүң
дүвүрөзилең болдуруң.

ЧУРУКТА: төрөз черинче чаныпкан ки-
жилер.
НАМЕРА ПРЕСС-СЭТА-НЫҢ ФОТОСУ.

Барыын Пакистаның шериглериниң
араатанзыг үүлгөдилеңинеринден дескеш,
Индияның девискээринге турган чөөн па-
кистанчыларын баштайгы бөлүктери то-
рөз черинче эзеп кээп турар. Индияның
төп чааа чөөн штаттарын баштаар чер-
лери-биле нады Чөөн Пакистандан Индияге
дезил кирген кижилерни дедир чандыра-

Делегей
БО ХҮННЕРДЕ

Кайгамчыктыг юбилей

ВАРШАВА. (СЭТА). Польша
ажылчы шимчөшкнниңиниң ре-
волюсчу алдарыг чагылдары-
нының уламчаланчысы —
Польшаның Ажылчыл партия-
зының тургустунганында
бээр 30 чыл болганына турас-
кааткан байырактар бүгү
Польшага өрткөн.

Бүдүрүлгелерге, албап, өө-
редиле черлеринге, школалар-
га, шериг кезектеринге кеңсээр-
лер, польша ажылчы шим-
чөшкнниңиниң хоочун иржиң-
чилери-биле уккуражымшык-
чылар, лекциялар, эртем сессия-
лары болган. Польшаның
Ажылчы партиязының ажил-

боргаш социализмниң үндөзү-
нүн тургузарының чылдары-
нда ооң удуртукчу болгаш
соруң кийриги революци дуга-
йында хой материалдар дел-
гелдеге база бар.

Улуустуң болгаш польша ре-
волюсчуг ажилчы шимчөш-
кнниң дөшүлгөлиң чаңчыл-
дарын барымдалааны Польша-
ның Ажылчы партиязы-
ның принципалдыг програм-
малыг айтталгалары бүгү-даа
чугула болуп артышсаан.
Оларын Польшаның Каттыш-
кан ажилчы партиязы амы-
дыралга боттандырып база
улам сайыраңгайдып тур-
рар.

ни шынтырлар 1971 чылда
болдуммазын харадаашкы-
биле айттышаан, президент
Помпидуңуң медеглөзүн:
«Франция кады ажилдакчы-
ларының херээнге бодунуң са-
лышкынын көүдөдилең ту-
рар болгаш улам көүдөдилең.
Аажок улуг болгаш халаптыг,
айымдардан тайбыңны кам-
галап алыр төлөдө бо поли-
тика эң-не эргекч чугула
болгаш эң-не ханы мерген по-
литика болуп турар дээрзинге
сеткил-сагыштың ханымыңдан
бүзүрөлдиг бис».

«Файншыл тайме» солунуң медеглөзүн
«Эзугаар алырга, чоокта англи
ужар чүдүдүң ийи транспорт
самолсду болук англи солдат-
тарына Мальтада немей чеди-
рип келген. Бо үеде Мальтада
инишан-биле 3.500 ажыг анги-
ли шериг албаныңлар бар.

Ортуукаган англи шериг-
лери январь 15 бетинде үндү-
рери негезин Минтофун ча-
газымың англи чакан харым-
лаваан доран «Тайме» солун-
уң Лондонда корреспондент-
изиниң дүңдүдүмүндан бил-
дире берген.

каш-каш чус англи десант ше-
ригтери Мальтаже чорудары-
биле бүрүн белең байдалга
тургускан.
Лондонун «Файншыл тайме»
солунуң медеглөзүн «Эзугаар
алырга, чоокта англи ужар
чүдүдүң ийи транспорт само-
лсду болук англи солдаттары-
на Мальтада немей чедирип
келген. Бо үеде Мальтада
инишан-биле 3.500 ажыг анги-
ли шериг албаныңлар бар.

Ортуукаган англи шериг-
лери январь 15 бетинде үндү-
рери негезин Минтофун ча-
газымың англи чакан харым-
лаваан доран «Тайме» солун-
уң Лондонда корреспондент-
изиниң дүңдүдүмүндан бил-
дире берген.

Президент Ж. Помпидуңуң
медеглели

ПАРИЖ. (СЭТА). 1971 чыл
делегейниң ийги дайышының
доуазалашкыны соода эң бай-
лак болушкунларын чыг-
дарың бирөөзүн болган, ол
дугайың улуозарың салым-
чөлу дөз харысалганын хү-
дээп турар кол ажилдакчы-
ларың аразына болууңуң
хой санын уккуражымшык-
чылар херечилеп турар деп,
Францияны президенттиг
Ж. Помпиду дипломаттыг
корпустуң кижигунериниң
чаа чылга холбаптыр чедир-
ген байырактарына харыс-
ла-

Мальтаның быжыг туружу

ЛОНДОН. (СЭТА). Ортуу-
кта бодунуң шериг бааза-
лары болгаш шериг күштерин
хөзөөр тургузарын орадалжып
турар Англияның айымшык-
чына чагыртырылган Маль-
таның чааа ойталап турар
деп, премьер-министр Минтоф
парламентке медеглөзөн.
Мальтаның чааазын чөпсө-
рени чокта ортуукаа арты-
ның кандыг-даа чөкөстүг
күштерге чөпсөөрүн болбае.
Консерваторларын кабинет-
диниң талазында экономика
талазы-биле коргудар дээр
оралдажымшыкчылар буруу
шаптышаан. Минтоф Мальта-
ның өшүктери болгаш эн-
дөлтүлери чер болганда бар
дээрзин медеглээн.

„КОМСОМОЛ—БИБЛИОТЕКА—КЛУБ“

1970 чылын октябрдан эртең чылын октябрга чейин республикага «Комсомол—клуб—библиотека» деп көрдүк-конкурстуу чаралар турган. Ошн сорулган—профвизел, комсомол, организациаларынын, култура албан черлеринин кады ажилдарын ишеникчилери, ийчанга култура талазы-биле ачылы улам бедик деңгемге келүрери турган.

Көрүлдө-конкурска Култура министрствозунун бүгү библиотекарлар киришкен. Сөөлүгү үдө библиотекарларнын ажилы партианын XXIV съездинин шийтирерини чоңа ханым-биле тайлырларынче, В. И. Лениннин ажилдарын калбак пропагандаларынче, ийчанга ол сорулга-биле лекцияларын, беседаларын чорутуп, журналдарын үндүрүп, диспуттарын кылырыпче угулган турганы билдингир.

Улут-Хем, Чөөн-Хемчик, Току, Бин-Хем районнарын библиотекаларын салдыган сорулгаларын күүсеткен дээрин конкурстун түнөөлдери көргүскөн. Эртең ийи чылдарын баштайгы чартыктарын уезинде библиотекарларнын көргүзүлгүлөрүн деңгемге мындык: номчуучулар саны 1970 чылда 30 муң ажыг кижилер турган болза, эртең чылын — 37 муң ашкан. Ол-ла чылдарын алдырда, номчуучуларга ном бээр 362 мундан 477 муң, а библиотекага чоңун келген 120 мундан 159 муң кижилер чектен болган. Чоңга ном бээр Чөөн-Хемчик, Улут-Хем, Току районнарга эрне көбүдөө. Бүгү библиотекалар номчуучулар-биле тус-тузулга болгаш коллективтик ажилды чорутуп тургулаан.

Библиотекарлар пропаганда-дистин болгаш агитаторуну булунарнын организациалар, ном делгелелерин, студияларын кыгылаан, лекциялар, беседалар доктаамал болуп турар, олар колдууна СЭБП-нин XXIV съездинге холбашкы-лаан, чижээ, «Партиянын съездинин шийтирерини — амдыралга боттадырар», «Төрөөн партиянытын ажил-херээ болгаш боттадырар», «Беш чылдан беш чылга чейин», «Чоңуң чагай чоруунга» дөш өске-лаа темаларга ол бүгү хемчеглерин боттадырар.

Бин-Хем районуну Сүш сурда култура албан черлеринин болгаш комсомол организациаларнын ажилы эки деңгемге тургустунган. Библиотека эргелектин комсомолчу В. Бесектеяна комсомолдун политчырылдыктын системазына 13 кичээлди эрттирген, орта В. И. Лениннин «Аныктар эвлектинин сорулгалары», «Совет эрге-чаргынын элчеглик сорулгалары», «Улут эргелекши» болгаш өске-лаа ажилдары-биле танышкан. Партиянын XXIV съездинин материалдарына хамаарыштыр 6 шактыр программа-биле база кичээлдер. «Ленинчи элчеглик дүжүлү» рарларга пузалымчы. «СЭБП-нин XXIV съездинин материалдарын өөрениңер» деп методиктик булунарны тургустулаан.

Кызылда Н. К. Брускалга агтыг, 1 муң 500 ажыг кижини ханырып турар библиотекка партианын съездинин материалдарын көсү аттатия талазы-биле пропагандаларынче улуз сагышты салган. «Ленин болгаш агыт» деп девиз-биле Ленинчи тематиканын номнарынчы пропагандаларын чорутуп турар. Пассажиры АТБ-инин болгаш даараныга фабрикаларнын ажилдын коллективтерине библиотеканын ажилдакчылары Ленинни ажилдарынын талазы-биле консультациаларын кылган, Ленинчи элчеглик тематикага номнар тайлырларын чоруткан, Ленинчи элчеглик тематикага канчалар ажилдарын өөредип турган, Ленинчи элчегликтерга киришкен. Ол-ла кол-лективтерге «Ажыгың-биле Төрөөн чуртуну алдыржит», «Бир ажилчы минуганың үнеси» деп кезжолорун организациалар.

Аныктарнын профессия шийли амырыпче улуз кичээлери библиотекалар салып турар. Чижээ, «Кандыг-даа ажыг эки — кузанын шийли ал», «Чалымдарың өртү», «Күш-ажыг делегей дөшө болгаш чырыткыдыг» деп делегелерин кылганга турар. «Ажыгың-биле түтөк» болгаш өске-лаа картотекаларын тургустулаан.

Конкурска киржин тургаш, Сүт-Хемде зона библиотеканын солду хемчеглерини аш келген, тус черде партия, комсомол, профвизел организациалары-биле ол харылаазы лыңгыр, эртең ийи чылдын төс айларын тунелени деңгемге, ол библиотеканын көргүзүлгүлөрүн мындык болган: номчуучулар саны 1970 чылда 431, эртең чылын — 567 кижилер болган, ол-ла чурум-биле номчуучуларнын саны 11213 — 12232 кижилер болган, бо — эки түнөөлдөр.

Биле кезжолорун эки организациалар турар. Чижээ, «Чак кыш» деп кезжолу болган. Кезжолго кезде Советтин ажилдакчылары база киришкен, анза чак төртүтүнгенерге дерчилелди берип, амык азалар, азалар чүве чугалаан, а сууртуң өске чурттагылары — уруларын кижиндеринин дуржулганын солчуп тургулаан. Кезде ажил-агынын тускай эргемчилерин, ажилчыларнын хандырымына «Мурнакчы дуржулганын бузууну» тургускан, ону чаартып турар. Кезде ажил-агынын мурнакчылары-биле ужуражымшыкчыларын бо-ла кыла бээр.

Улут-Хем районуну Бали-Колда кезде библиотека «Комсомол — клуб — библиотека» көрдөгө илелкилгит киришкен. Тывага Улусу революциянын 50 чылы-биле холбаштыр төрөөн черинин дугайында номнар пропагандаларына анал калбарган, комсомолчу активчилер Л. Ховалыг, Я. Байкара, Ч. Монгуш олар библиотека ажилына ажилдыг чүүлдерин кылган.

Мынчанга республиканын библиотекалары боттарынын мурунуга салдыган сорулгаларын күүсетип шийли турар дээрин конкурстун түнөөлдери көргүскөн. Ач чугалаарга, «Комсомол — клуб — библиотека» аттыг конкурска киришкендерин өң негелдерин даугар бирги черин «Сүт-Хем» совхозтун библиотеканын комсомол организациаларын, клупун алаан. Ийги чере — Бин-Хем районун «Бүрө» совхозта, а ушкуну — УТКА 25 чылы» совхозтун Арыг-

Ууруңде болгаш дөрткүзүң — Бин-Хем районуну Сүш сурда култура албан черлерин болгаш комсомол организациаларын алганнар.

Четкестер база тургулаан. Тес-Хем, Бай-Тайга, Танды районнарын библиотекалары конкурска багай киришкенер. Ол районнарда библиотека калдары халажыр, култура албан черлери хаагыг тургулаар таварылгалар бар. Танды районга номчуучулар саны 1970 чылга деңгемге, эртең чылын эвезей берген, а Бай-Тайгага — номчуучуларга номнар бээр эвезелен.

Конкурстун негелделерин даугар библиотекаларнын, клуптарнын болгаш комсомол организациаларынын мурунуга кол сорулгалар — ийгилик-политиктик номнарын, партианын XXIV съездинин шийтирерин, Ленинчи тематиканын номнарын, совет болгаш тус черини чогаалчыларыннын эң дээр чогаалдарын чоңун ортузунга негелдерин турган. Бүрүлденги түнөөлдөр алдырда, он чылдынга дуржулганын сайгарып көргө, комсомол, библиотека, клуб — бо үштүн илгит ажилын мон соңгар-лаа холбашкы болурун, конкурсу уезинде ажиллап турганы мыкшан кылдыр, ону доктаамал уламчылаары улуз ажилдыг болур.

Мынчанга конкурсу доовдуган деп олурубай, ол үш организациалар ачылган дөштүмал дөвирдик чорудар болза, улам эки болур.

С. ШИМИТ,
А. С. Пушкин аттыг библиотеканын улуз библиотеканы.

Ууруңде болгаш дөрткүзүң — Бин-Хем районуну Сүш сурда култура албан черлерин болгаш комсомол организациаларын алганнар.

Четкестер база тургулаан. Тес-Хем, Бай-Тайга, Танды районнарын библиотекалары конкурска багай киришкенер. Ол районнарда библиотека калдары халажыр, култура албан черлери хаагыг тургулаар таварылгалар бар. Танды районга номчуучулар саны 1970 чылга деңгемге, эртең чылын эвезей берген, а Бай-Тайгага — номчуучуларга номнар бээр эвезелен.

Конкурстун негелделерин даугар библиотекаларнын, клуптарнын болгаш комсомол организациаларынын мурунуга кол сорулгалар — ийгилик-политиктик номнарын, партианын XXIV съездинин шийтирерин, Ленинчи тематиканын номнарын, совет болгаш тус черини чогаалчыларыннын эң дээр чогаалдарын чоңун ортузунга негелдерин турган. Бүрүлденги түнөөлдөр алдырда, он чылдынга дуржулганын сайгарып көргө, комсомол, библиотека, клуб — бо үштүн илгит ажилын мон соңгар-лаа холбашкы болурун, конкурсу уезинде ажиллап турганы мыкшан кылдыр, ону доктаамал уламчылаары улуз ажилдыг болур.

Мынчанга конкурсу доовдуган деп олурубай, ол үш организациалар ачылган дөштүмал дөвирдик чорудар болза, улам эки болур.

С. ШИМИТ,
А. С. Пушкин аттыг библиотеканын улуз библиотеканы.

Бо ужуражымшынын СССР-ниң эң-не соңгу чугунаа күрүне кызыгаарына болган. Кызыгаар хайгылчылары — биче сервантылар Николай Хабарова болгаш Анатолий Новиковка Союн-Ирей байыр чедирип келген. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Спорт

СЭТА-ның медээлери

● ТЕРСКАНД. «Америниң Кубугу» дөш ийди эртин турар хоккей маргаладыкка Москваның «Спартак» команданың «Тесвалда» деп команда-биле 2:2 сапта хайым кылдыр ойлаан. Шайбаны Гуреев биле Старшинов кыргың.

● МОСКВА. Наймемалдын хоккейчилери «Торонто» Кубугу дөш маргаладыкка тилгезин. Динамочулар бо маргаладыкка эки ойлаан деп команданың улуз тренери А. Чернышев СЭТА-ның корреспондентинге дыштанган. Команданын шийлидек хоккейчилери бо айнык тоңчузунда Сапорова (Япония) болур Кышкы Олимпиад маргаладыкка кыргың.

● ФИЛАДЕЛФИЯ. СССР-ниң ЦСКА болгаш АКШ-ның чымын командаларынын арамында көргүзүг маргаладык көрү-биле Джон Кеннеди аттыг стадионга 15 муң кижилер чыгып келген. Вистад чемпионаларымыс 9:3 сапта чыгып-биле уткан.

● АКШ-ның команданың тренери Уильямсон чүве чугалаан, совет хоккейчилерин бичи мергелекдик ойлаанын бедик-биле үнөөлөн.

ЧАА БЫРЛАР

Республикада Улусу чогаалыга бажынын чанын тускай комиссия чылдын квартал бүрүзүң-ле бот-тывынгыр болгаш профессионалдык композиторларнын бижэе аялгаларын шийли ап, чаа репертурга кирип алыры-биле документ даугар дүлөөл ап турар.

1971 чылдын сөөлүгү кварталында бот-тывынгыр композиторларнын чаа бижэе 33 аялгалары чыгып келген. Оларын комиссия сайгарып көргөш, эки дөш 12 аялгаларын дүлөөл алган. Оларын арасында бот-тывынгыр композиторлар Б. Кевештин (М. Оңур-болдун «Бодла» деп шүдүүңе), Б. Чамбыттын (С. Сарыг-оолдун «Төрөөн чурт, алдым черим» деп шүдүүңе), Кызылдын уруу чүдү үчүнчешевини үшкү күрөңүзү Ш. Степанов (А. Аралчорун «Брала келем» деп шүдүүңе) бижэе аялгаларын дүлөөл алган.

Бистин бот-тывынгыр композиторларымыс 1970—1971 чылдарда сөөн ажыг ыры бижэе. Оларын 1972 чылда ном кылдыр парлап үндүрер, ол болза бот-тывынгыр уруу чүдү коллективтеринин репертурына немелде болур болгаш ийди дөй анык темаларга ырылар бар. Ылангыч аныктарга, бичи урулдарга таарымшан ырылар, Төрөөн чурту, Коммунисттик партияны алган-йөрөзөгөн — ийи-чангыс кижилеринин база хайбун ырылары, он ийди тайбын, найрал, күш-ажык, чаа амыралга холбашкы көжүмүктөр база бар, ол черде көңүл солун ном болур.

Өң-биле кады бот-тывынгыр композиторларымыстын болгаш аялга бажычларыннын ажилын чегтес талазын база деңгемгелери чугула.

Чоокта чаа эртең комиссияга 21 ыры чүге дүлөөл алдын-майн барганмы? Бот-тывынгыр композиторлар, аялга бижип турар эвезин хей авторларымыс тыва улусун шак-тоңгүдөй ырып келген аялга хөвүн чеге билбес, орус, татар, моол аялгалар-биле холуп кынар таварылгалар эвезин эвез. Ырын сөөңгө, он утканынга болгаш сөөгү шын адыл ырааларына таарымшан аялгаларын комиссиянын дүлөөл албаны билдингир. Бистин профессионалдык болгаш бот-тывынгыр композиторларымыстын бижэе ырыларына тыва улусун үндөан аялгаларын ший илгерин турары черле маанымдыг. Чижээ, А. Чыргал-оолдун музиказы улусун үн аялганын үндөелеттинген, он «Тайбын күдү». «Висейим — Улут-Хемим», «Ленин — партия» дөш, өске-лаа ырылар удуз, биче чон калба-биле ырылар турар боттуг улусу аялгалар аларган. Ол ишкан Р. Кендештин «Алдың», «Сөгүт улуга», «Төрөөн Тывама», бот-тывынгыр композитор К. Базап-болдун «Төрөөн хемин эриниле» деп ырылары хейте билдингир. «Тыва кымы», «Катарчынын ыры», «Алай» болгаш өске-лаа ырыларын база чижекке ап болур.

Мон соңгар-лаа чаа аялгалар хей-биле чогааттылары чугалаан, мынчанга чүтүлдүг ажилдар алар, анза бедик деңгемге болгаш профессионалдык мергелек черле онза чугула дээрин билдингир.

Д. ШАНТАР.

Бо ужуражымшынын СССР-ниң эң-не соңгу чугунаа күрүне кызыгаарына болган. Кызыгаар хайгылчылары — биче сервантылар Николай Хабарова болгаш Анатолий Новиковка Союн-Ирей байыр чедирип келген. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Бижикчилер шүгүмчүлөп тур

Куду турат амдыралга чурар-бажынын ажык-дузаан тайлырлар-даа херээ чок, ол дугайын кижилер бурзу бидир. Ынчалза-даа «Бардык» совхозтун Аксы-Бардык жалдырынын удузчуларынын олче ийчөөлгөй салбайн турары эден.

Салдырынын чурар-бажыны ажилдарын ажилдан турар. Оон ажилчыны О. Сурунот чогуур шагында наадин, кыдымак ажилдан турар. Ындыг-даа болза, чуртакчылар дүзү чок-даа болур.

Ак-Туртунун чуртакчылары-даа арбын, удуз суурларын бирээ-даа. Бо суурун чуртакчыларын «УТКА 25 чылы» совхозтун ажилчы кооперациалар чем-биле багай хандарын турар.

Ак-Туртунга экеп сактып турар хабетин шынары багай. Чиг-даа, дузу-даа чок болгу-

лиц чунарына таарымшан байддалды тургустууларын сөөлүгү үдө анык чунары бергелден. Суг үндүр агар чер кылбаанын удузтун чунган хирин суу шала кырып хохобектеди бээр. Ону суугу тургаш, аянар ужура таварымшан турар. Казан удуз чунуп доостурга, он ажилчыны О. Сурунот ол «хообекте» дашкаар демир-хуунду удуз тун турда, дүн ортузу чеге болур.

А. КУДРЕК.

лаар. Чамдыкта эргежок чугула аш-чөм бараанынын маанзын үзүлгөшкөн-биле экеп турар. Ол черле таарымшан.

Ажыктын кооперациалык баштаар чери байддалды таарымчалыг боттарыннын хемчеглерин алган. М. ЛАМА, Улут-Хем район.

Катюша хем кыдыынга үнүп келген...

Катя Вычегда хеминге шоралты чамдарында-ла анык чорган. Ол чангыс классичи өңүртүр-биле кады кичээл соонда-ла анал барган, боттарынын ажил-чакыдын чугалажыр тургалар. Кыш элдерге хемини кады эрктиреринин хаангы чүгүлээр, чанын апарар хемини шуужуп багып доштарын магадар, кады анал элдер турган. Оон боор дык үр үр эртең-даа болза, бүгү амдыралыга ут-тундурас кылдыр артык кезжол ол хемге боттунуң өөрүңкүзү соңгар дөш чеге берген. Ол хун дөшхөз даргазы А. В. Туркин механикаторлар курууны чорутуу анал сүмелден. Ынчан бүгү чуртта бистин Папа Ангелинаның: «Кыстар — тракторист!» деп кыйгырым чангыламып турган.

— Александр Васильевич, ол хире нарын эртеңки калчак өөренип ап шыдар мен, сестий тур мен — деп, Катя баштай ылчар олталан.

— Сестин чөөр сен, Катя башта — деп, дарга бузурткен. —

Бо Соңгу чүккө аддарыг уклады тракторист кыстык салгакчымы болур сен.

— Анык эмс чартык чыл болганда боттунуң шаанда трактор деп чүвөпн кюрбөөр сууруна ХТЗ-ти муунган, МТС-тен хан чедип келген. Шолче баштайгы үнүңкүзү уезинде чоок-намынны дык хой тараачыларын магадан көргөсөн.

Ол хире удуз тракторга чөөр-биле харым, ырбыскын өвүртүр анык кыстык ажилдарын белең-не эвес турганы билдингир. Чамдыкта соой берген моторун ол боттун шак дургузуна холдеринин чадан каар болган ону дошгар тумелден анал хой пуд шыйкы кылдыр сагындырып-даа көр турган.

Чыл келген тудум-ла анык трактористтин дуржулганын улазып, ол хамаан чок механикатор ошлар-биле чарыкша бешин чангыс эвес улам тилгичи бооп келген. Техника билир, моторунуң даажымданна үрелик черин эдер талазы-биле колхозка болгаш совхозка-даа анал деңгемжир кижилер болган. Оон-биле кады амыкчап турган көжүкчулар техникага хандыкшанын, доран-на трактористер курууныч өөренип чорутар.

Екатерина Андрияновна (ам Растегина) үкөп беш чыл дургузунда тракторда ажиллап турар. Ол үр дургузунда чеге муң гектар чер алдыр-лап, тараа, шифофил тарым, алаан албан дээр олу. Оон маң «ады» кызын бешин анал турбас. Папа Ангелинанын солгакчылынын күш-ажылын ол-он хүндүзүг бижиктер-биле дөшөткөн, анта бижиктеринин бирээнде алдын үкүктөр-биле үнчүлде деп бижип каан: «1942 чылда бижик дүктүтү алганым дөш дайын уезинин эң дээр стхановузуңдуң. Оон алын совхозтун хүндүлде делтерилде кыр бижэе. Ону солгакчы кезде ажил-агынын делде-биле шыаанан, анал Кожн АССР-ниң удуз ажил-агынын алдарымы амыкдакчымы атты тывыскан. А оң чангыс чер чуртугулары ону автономнун республиканын Дөш Советинин депутатын дөшүгү сонгуп, бедик иделгиде көргүскөн. Сөөк беш чылдын түнеленин талазы-биле Екатерина Андрияновна Төрөөн чуртун дөш хамылаан — Ленин орденин алган.

— Чоокта чаа «Ганексий» совхозтун удузчуларымыс, чангыс чер чуртугулары Е. А. Растегинага беш хар харавамын-биле холбаштыр нап байыр чедиргенер. Анза өнени берип турар, мычалаа-даа баштайгы тракторист тамчыкты дүш дугайын боттай-даа турар. «Амдыралында кадыкчымырак турган, мылаан-ла ажилдан, аныктарын механикаторжу мергелекче өөредип мен, Мон чуртунуң кеңашин келген бары, база-ла херээжин кижилер хозунче дамчырын күлден турар мен» деп, ол чугалаан олурур.

В. ЛЕБЕДЕВ,
(СЭТА-ның корр.).
Кожн АССР.

Даг-Алтай автономнун областа — аныгыр сезон.

Кили, норка, дилги, кырга кечин белеткээр талазы-биле эң улуз девискээр — прителек тайгазында сезон чедикшикнин эгелден. Ынчалза-даа дини мында онза хей. Тайганын өлүк-байлаан планын камгалаар сорулга-биле чамдык аянарны өлүрерин кызырган.

ЧУРУКТА: Турочак райпотребсоюзтун эң дээр ачыларынны бирээни Алексей Панааров боттунун ачы ылы-биле.

Е. ЛОГИНОВТУҢ ФОТОЗУ. (СЭТА-ның фотохрониказы).

Сураглыг чурукчу

ИЖЕВСК. Удмуртияда республиканын күш-ажылын алдарып болгаш маалымдык чурукчу Худулад дөштеринин «нур талазы-биле сураглыг чурукчу Георгий Ефимович Бешинин адым кыр бижэе.

Кижилер Оң ажил-херээ

Катюша хем кыдыынга үнүп келген...

Катя Вычегда хеминге шоралты чамдарында-ла анык чорган. Ол чангыс классичи өңүртүр-биле кады кичээл соонда-ла анал барган, боттарынын ажил-чакыдын чугалажыр тургалар. Кыш элдерге хемини кады эрктиреринин хаангы чүгүлээр, чанын апарар хемини шуужуп багып доштарын магадар, кады анал элдер турган. Оон боор дык үр үр эртең-даа болза, бүгү амдыралыга ут-тундурас кылдыр артык кезжол ол хемге боттунуң өөрүңкүзү соңгар дөш чеге берген. Ол хун дөшхөз даргазы А. В. Туркин механикаторлар курууны чорутуу анал сүмелден. Ынчан бүгү чуртта бистин Папа Ангелинаның: «Кыстар — тракторист!» деп кыйгырым чангыламып турган.

— Александр Васильевич, ол хире нарын эртеңки калчак өөренип ап шыдар мен, сестий тур мен — деп, Катя баштай ылчар олталан.

— Сестин чөөр сен, Катя башта — деп, дарга бузурткен. —

Бо Соңгу чүккө аддарыг уклады тракторист кыстык салгакчымы болур сен.

— Анык эмс чартык чыл болганда боттунуң шаанда трактор деп чүвөпн кюрбөөр сууруна ХТЗ-ти муунган, МТС-тен хан чедип келген. Шолче баштайгы үнүңкүзү уезинде чоок-намынны дык хой тараачыларын магадан көргөсөн.

Ол хире удуз тракторга чөөр-биле харым, ырбыскын өвүртүр анык кыстык ажилдарын белең-не эвес турганы билдингир. Чамдыкта соой берген моторун ол боттун шак дургузуна холдеринин чадан каар болган ону дошгар тумелден анал хой пуд шыйкы кылдыр сагындырып-даа көр турган.

Чыл келген тудум-ла анык трактористтин дуржулганын улазып, ол хамаан чок механикатор ошлар-биле чарыкша бешин чангыс эвес улам тилгичи бооп келген. Техника билир, моторунуң даажымданна үрелик черин эдер талазы-биле колхозка болгаш совхозка-даа анал деңгемжир кижилер болган. Оон-биле кады амыкчап турган көжүкчулар техникага хандыкшанын, доран-на трактористер курууныч өөренип чорутар.

Екатерина Андрияновна (ам Растегина) үкөп беш чыл дургузунда тракторда ажиллап турар. Ол үр дургузунда чеге муң гектар чер алдыр-лап, тараа, шифофил тарым, алаан албан дээр олу. Оон маң «ады» кызын бешин анал турбас. Папа Ангелинанын солгакчылынын күш-ажылын ол-он хүндүзүг бижиктер-биле дөшөткөн, анта бижиктеринин бирээнде алдын үкүктөр-биле үнчүлде деп бижип каан: «1942 чылда бижик дүктүтү алганым дөш дайын уезинин эң дээр стхановузуңдуң. Оон алын совхозтун хүндүлде делтерилде кыр бижэе. Ону солгакчы кезде ажил-агынын делде-биле шыаанан, анал Кожн АССР-ниң удуз ажил-агынын алдарымы амыкдакчымы атты тывыскан. А оң чангыс чер чуртугулары ону автономнун республиканын Дөш Советинин депутатын дөшүгү сонгуп, бедик иделгиде көргүскөн. Сөөк беш чылдын түнеленин талазы-биле Екатерина Андрияновна Төрөөн чуртун дөш хамылаан — Ленин орденин алган.

— Чоокта чаа «Ганексий» совхозтун удузчуларымыс, чангыс чер чуртугулары Е. А. Растегинага беш хар харавамын-биле холбаштыр нап байыр чедиргенер. Анза өнени берип турар, мычалаа-даа баштайгы тракторист тамчыкты дүш дугайын боттай-даа турар. «Амдыралында кадыкчымырак турган, мылаан-ла ажилдан, аныктарын механикаторжу мергелекче өөредип мен, Мон чуртунуң кеңашин келген бары, база-ла херээжин кижилер хозунче дамчырын күлден турар мен» деп, ол чугалаан олурур.

В. ЛЕБЕДЕВ,
(СЭТА-ның корр.).
Кожн АССР.

РАДИСТ БАЙЫР-ООЛ

Каган Байыр-оол Эриян шоралдынын өвүгү кланзын өөренип турган уезинде-ле радиотехника талазы-биле өлдүв чүдүлдерин шийтүүдөн апар, радист болурун шийтирел алган. Ол ортумак шоралды доокшан, республика райкомындагы радисттерин алды хуусалыг куруула доозуп алган. Төрөөн чери Нарынга радисттер ажилдары-биле дөш чедип келген. Ынчан колхозка тускай мергелекдик радист-даа чок, радио-даа доктаамал ажилдабайн турган. Каган Байыр-оол ажилды берген соонда байтал өңжөөн.

Оон боор ам он чыл дүжүк чорутуу. Он чыл ийинде чааскан моторуну-даа, ханып, кайда үреликшиге барып толаратын, ону чогуур уезинде экин амыр чачылаан. Ол дугайын суурун чоңун шүгүзү билер.

Нарын сурда бажык бүрүдү радиотун. Колхозтун сурбаран формазы суурлап бир километр алыр черде. Ыла ажилдан турар саанчылар, калдарылар радиотехникалыгына база доктаамал дыкшап турар. К. Байыр-оолдун кылбы-ла чок, радиопремьниктерин база сөңгөр. Матчынарнын премьниктерин база сөңгөр бээр.

Ол боттун бичин доктаамал бедик келген. Ол «Радио», «Техника Молодежи», «Светист», «Радиотехника» дээр журналдарын чачылап ап, номчуп, өөренип турар. Анык коммунист партия организациаларын берген даалгаларын чогуур хуусалында күтүсөп, иделкилгит хой-иыгытын чоруп куртузуп турар. Чаа чылдын солун, сеткүзү чачылдыгы организациаларына паразалык хой-иыгытын тардыкчылы Каган, иделкилгит киришкен.

Н. ДАКАА,
Эриян районун «Коммунизмге ору» колхозу.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

ЯНВАРЬ 7-ДЕ

МОСКВАДАН

15.00—Дамчылыганын программаны. 15.05—Сөөлүгү мезги. 15.15—«Пиратин оттары». 16.00—«Эфирде» — «Анык казын». «А чеге кыстар» — 17.30—Сөөлүгү мезги. 17.45—«Анык салым-чоудугар». Уруу-чөгөч кино.

МОСКВАДАН

10.10—«Эң чырык бажыма». Вологдадын амык чогаалчы О. Фокиловтын шүгүктөрү болгаш ырылар. 21.00—А. Н. Скрябинин төртүтүңгөй хүндүлде бээр 100 чыл болган оюнга турасаттылган концерт. (Бижиктеди). 22.15—«Бистин кожаларымыс». Хемчеглерин шийлигенин шийли. 23.00—«Уе». Информациа программасы. 23.30—00.30 — Концерт.

Агарнын температуралыг дугайы районнарда 10—15, арктикнарынга 21—26 градус соор.

Кызылдын агар станциянын мезонин даугар алырда боттун республикага бүргөп, алыр. Хар чабас. Барыг улааныншынын хаттын дүргени секундасына 3—7 метр чедер. Агарнын температуралыг 22—24 градус соок болур.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ЯНВАРЬ 7-ДЕ

«НАПЫРА»: «Салтан хаан дугайында тоол» 9.45, «Анык казын» (1-ги кинозу) 11.35, «Эль Греко» 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Кичээлдер, анык мезгелер» 11.00, «Бистин үнчүл маалдарымыс» (Бела) 15.00, «Байыр хаан» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: Урулдарга дигит чуруктур 9.00, 12.15, «Чажык хуужаң» 10.25, 13.45, «Калып Кирда» 15.40, 17.30, 19.20, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Амфибия-кижи» 11.30, 13.15, «Ылакты дугайында» 15.00, 16.55, 18.45, 20.30 шактарда.

«ОНЕРТИК»: КУЛЬТУРА БАЖЫНЫ: «Өлүм чок Кичей» 12.00, «Хоораймыс» «Салдам» 18.30, 20.30 шактарда.

«СОВЕТ ТЫВАНЫН 10 ЧЫ